

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

-----o0o-----

TRIỆU QUỲNH CHÂU

**LÀNG BẢN CỦA NGƯỜI TÀY
Ở HUYỆN TRÙNG KHÁNH TỈNH CAO BẰNG**

Chuyên ngành : Lịch Sử Việt Nam

Mã số : 60 22 54

LUẬN VĂN THẠC SĨ LỊCH SỬ

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS ĐÀM THỊ UYÊN

THÁI NGUYÊN, NĂM 2010

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

-----o0o-----

TRIỆU QUỲNH CHÂU

**LÀNG BẢN CỦA NGƯỜI TÀY
Ở HUYỆN TRÙNG KHÁNH TỈNH CAO BẰNG**

LUẬN VĂN THẠC SĨ LỊCH SỬ

THÁI NGUYÊN, NĂM 2010

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá và hội nhập quốc tế hiện nay, bản sắc văn hoá của cộng đồng các dân tộc Việt Nam cần được bảo tồn và phát huy. Một trong những yếu tố cần được bảo tồn là văn hoá làng bản của dân tộc thiểu số vùng miền núi phía Bắc. Tại huyện Trùng Khánh tỉnh Cao Bằng, yếu tố làng bản của người Tày cũng có những nét truyền thống rất phong phú và đặc sắc. Làng bản dân tộc Tày vừa phải đổi mới, hiện đại nhưng cũng phải giữ được những bản sắc dân tộc và truyền thống tốt đẹp.

Lâu nay việc tìm hiểu nghiên cứu văn hoá làng bản của các dân tộc nói chung trên phạm vi cả nước bước đầu đã đạt được những thành tựu. Tuy nhiên việc tìm hiểu làng bản của người Tày ở Cao Bằng, tỉnh miền núi, biên giới phía Bắc do nhiều nguyên nhân khách quan còn bỏ ngỏ chưa được chú ý quan tâm và việc nghiên cứu cũng chưa có hệ thống.

Với những lý do trên, chúng tôi đã chọn vấn đề: **“Làng bản của người Tày ở huyện Trùng Khánh tỉnh Cao Bằng”** làm đề tài nghiên cứu. Qua đề tài, tác giả mong muốn giúp cho thế hệ trẻ ở huyện gắn bó sâu sắc hơn với quê hương, để từ đó có những việc làm thiết thực góp phần xây dựng quê hương Trùng Khánh ngày càng giàu đẹp hơn.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Trong quá trình thực hiện đề tài chúng tôi được thừa hưởng rất ít các kết quả nghiên cứu của những người đi trước bởi vì chưa có một công trình nghiên cứu cụ thể nào về làng bản của người Tày ở huyện Trùng Khánh. Tuy nhiên, ở từng lĩnh vực và khía cạnh khác nhau của các nhà nghiên cứu đã đề cập đến vấn đề nói trên một cách trực tiếp hay gián tiếp.

Ở vùng Tày, Nùng ở Việt Bắc cũng có những tác giả là những nho sĩ quan sát ghi chép về đất nước, núi sông và con người ở đây như: Phan Lê Phiên (1973-1809) viết “ Cao Bằng Lục”, Phạm An Phủ viết “*Cao Bằng kí Lục*”. Và cuốn sách “*Cao Bằng thực lục*” của tác giả Bế Hữu Cung viết năm 1810, là cuốn sách đầu tiên giới thiệu về vị trí địa lý sông núi, phong tục tập quán và thành trì Cao Bằng. Năm 1920, tác giả Bế Huỳnh cho xuất bản cuốn “*Cao Bằng tạp chí nhật tập*”, tác phẩm đã đề cập chi tiết đến nguồn gốc, phong tục tập quán của dân tộc Tày, Nùng ở Cao bằng. Tác phẩm “*Văn hoá Tày, Nùng*” của nhóm tác giả Hà Văn Thư, Lã Văn Lô, tác phẩm đã đề cập đến một cách khái quát về đặc điểm của hai dân tộc Tày, Nùng trên hai phương diện lớn của nền văn hoá vật chất và văn hoá tinh thần.

Gần đây công trình “*Nhà sàn truyền thống của người Tày ở Đông Bắc Việt Nam*” của tác giả Ma Ngọc Dung xuất bản năm 2005, tác phẩm đi sâu vào tìm hiểu đời sống vật chất của người Tày nói chung, cách chọn chọn thế đất của họ để xây dựng nhà cửa, làng bản. Ngoài ra những báo cáo quy hoạch tổng thể phát triển kinh tế –xã hội tỉnh Cao Bằng, báo cáo quy hoạch phát triển kinh tế - xã hội huyện Trùng Khánh đến năm 2020.

Tuy nhiên, cho đến nay vẫn chưa có công trình nào cụ thể tìm hiểu, nghiên cứu về làng bản của người Tày ở huyện Trùng Khánh tỉnh Cao Bằng. Bởi vậy còn rất nhiều vấn đề quan trọng chưa được làm sáng tỏ như: nguồn gốc dân tộc, sinh hoạt tín ngưỡng, phong tục tập quán đã từng tồn tại hoặc còn duy trì đến ngày nay...Song chúng tôi vẫn xem thành quả của các nhà nghiên cứu đi trước là ý kiến gợi mở quý báu , là cơ sở để tác giả hoàn thành tốt đề tài của mình.

3. Nguồn gốc và phương pháp nghiên cứu

Nguồn tư liệu

Thực hiện đề tài này chúng tôi sử dụng một số sử sách và địa chỉ cổ như: “*Lịch sử tỉnh Cao Bằng*”, tác phẩm giới thiệu về đất và người Cao Bằng,

quá trình hình thành phát triển trên mọi lĩnh vực (kinh tế, chính trị, xã hội) của tỉnh từ thời tiền sử đến nay. “*Cao Bằng Thực Lục*” (Bế Hữu Cung) tác phẩm gồm 4 phần, trong đó có phần ba: “*Sơn Thủy Lục*” chép lịch sử Cao Bằng và phần bốn: “*Cương giới phong tục*” chép lịch sử Cao Bằng từ đời Kinh Dương Vương đến đời Chiêu Thống và các sách tên làng bản Việt Nam đầu thế kỷ XIX... còn lưu lại tại Viện Hán Nôm, Viện Sử học. Nguồn tư liệu điền dã, để thực hiện đề tài này chúng tôi sẽ tiến hành thực địa tại tất cả các xã thuộc huyện Trùng Khánh để quan sát địa hình, quang cảnh làng bản, đời sống văn hoá, xã hội của dân tộc Tày ở huyện Trùng Khánh. Từ đó giúp chúng tôi có thể tìm hiểu về làng bản của người Tày ở huyện Trùng Khánh tỉnh Cao Bằng.

Phương pháp nghiên cứu

Cơ sở lý luận của đề tài, tác giả đứng trên quan điểm của chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử để xem xét, đánh giá sự vật, hiện tượng diễn ra trong các làng bản của người Tày huyện Trùng Khánh tỉnh Cao Bằng.

Phương pháp chủ yếu vận dụng trong đề tài là điền dã lịch sử kết hợp với quan sát xã hội học nhằm làm nổi bật những đặc trưng làng bản của người Tày ở Trùng Khánh nói riêng và Cao Bằng nói chung. Ngoài ra, đề tài còn sử dụng phương pháp lịch sử, phương pháp logic, phương pháp hệ thống hoá, để nghiên cứu làng bản của người Tày ở Trùng Khánh.

4. Mục đích, đối tượng, phạm vi và nhiệm vụ nghiên cứu đề tài

Về mục đích nghiên cứu, đề tài nghiên cứu tìm hiểu về làng bản của người Tày ở huyện Trùng Khánh, nhằm khắc phục bức tranh toàn cảnh về làng bản dân tộc Tày ở một huyện miền núi biên giới Cao Bằng. Qua kết quả nghiên cứu đề tài góp phần thêm cơ sở khoa học về làng bản của người Tày ở

Cao Bằng nói chung và Trùng Khánh nói riêng mà lâu nay ít người quan tâm. Mặt khác, trong cuộc sống mới, thời đại mới, chúng ta nhất là giới trẻ ngày nay tùy theo hoàn cảnh và khả năng sẽ phải có mặt ở nhiều nơi công tác ở nhiều môi trường, những tình cảm quê hương, tình làng nghĩa xóm vẫn sẽ mãi mãi đậm đà. Hiểu biết về làng xã Việt Nam nói chung và làng bản của người Tày ở huyện Trùng Khánh tỉnh Cao Bằng nói riêng chính là để giúp chúng ta nâng cao tình cảm ấy.

Đối tượng nghiên cứu, đề tài đi sâu nghiên cứu các vấn đề có liên quan đến tổ chức xã hội làng bản, đời sống văn hoá - xã hội làng bản của dân tộc Tày ở Trùng Khánh, tỉnh Cao Bằng.

Phạm vi nghiên cứu: không gian nghiên cứu của đề tài là địa bàn huyện Trùng Khánh, tỉnh Cao Bằng. Từ những tài liệu khảo sát, điền dã tại Trùng Khánh hiện tại kết hợp với khai thác các tài liệu khác, chúng tôi tìm lọc những yếu tố cổ truyền về làng bản của người Tày ở huyện Trùng Khánh, tỉnh Cao Bằng trước cách mạng Tháng Tám và những biến đổi từ sau cách mạng Tháng Tám đến nay. Chính vì vậy mà đề tài được bố cục trình bày theo từng vấn đề cụ thể và có sử dụng tất cả các nguồn tài liệu mà chúng tôi đã thu thập được có liên quan đến nội dung đưa ra không giới hạn niên đại của tư liệu.

5. Đóng góp của đề tài

Đảng và Nhà nước ta đang tiến hành sự nghiệp: “*Xây dựng nền văn hoá tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc*”. Trong sự nghiệp ấy di sản văn hoá của mỗi dân tộc được xem là: “*Tài sản vô giá gắn kết cộng đồng dân tộc là cốt lõi của bản sắc dân tộc, là cơ sở để sáng tạo ra những giá trị mới và giao lưu văn hoá*”. Làng xã, mừng bản Việt Nam đã có một lịch sử lâu đời. Chính từ những làng bản đơn vị cơ sở này mà đất nước ta tồn tại và ghi được nhiều thành tựu tạo nên một nền văn hoá làng có nhiều nét riêng. Ngày nay muốn

xây dựng một nền văn hoá đậm đà bản sắc dân tộc như Đảng ta luôn nhấn mạnh, thì cần phải tiếp cận với văn hoá làng.

Hiện nay, dưới ảnh hưởng của sự giao lưu văn hoá và tác động cơ chế thị trường, của công nghiệp hoá và hiện đại hoá, văn hoá làng bản truyền thống của người Tày đang có những biến đổi lớn. Bên cạnh những giá trị văn hoá tích cực mà ta cần bảo tồn, kế thừa, phát huy, cũng còn những yếu tố đã tỏ ra lạc hậu, không còn phù hợp với cuộc sống đương đại và xu thế phát triển chung đòi hỏi chúng ta phải cải biên, nâng cao, thậm chí phải loại bỏ. Mặt khác chúng ta lại đang chứng kiến một thực tế là nhiều giá trị văn hoá truyền thống đích thực đang bị mai một, xuống cấp, bị pha tạp, lai căng một cách phản văn hoá không phù hợp với bản sắc văn hoá dân tộc. Trong thời gian qua chúng ta cũng đã đầu tư nhiều công sức, có nhiều chủ trương chính sách để phát triển kinh tế, văn hoá, xã hội ở vùng đồng bào các dân tộc như tuyên truyền, vận động đồng bào xoá bỏ những hủ tục lạc hậu, xây dựng nếp sống văn hóa mới, thực hiện định canh định cư...

Tuy nhiên kết quả thu được chưa nhiều. Một trong những nguyên nhân của tình hình trên là thiếu hiểu biết về phong tục tập quán, tâm lý, chưa thấy hết được những giá trị văn hoá tinh thần, vật chất cũng như ảnh hưởng của nó trong đời sống của đồng bào các dân tộc. Tuy có những hạn chế rõ ràng nhưng cũng phải công nhận là đã có nhiều làng rất xứng đáng với sự tôn vinh. Tìm hiểu những nét đẹp truyền thống của các làng xã để rút kinh nghiệm bồi bổ cho nhiệm vụ xây dựng làng văn hoá mới hiện nay là yêu cầu chính đáng và chắc chắn có nhiều hứa hẹn. Đề tài nghiên cứu một cách có hệ thống về làng bản của người Tày ở huyện Trùng Khánh tỉnh Cao Bằng, đó là sự kế thừa những truyền thống văn hoá, tinh hoa trí tuệ của ông cha để lại để từ đó giáo dục và làm thức tỉnh lòng yêu nước, yêu quê hương làng bản của đồng bào dân tộc Tày nói riêng và dân tộc Việt Nam nói chung.

Qua nghiên cứu cơ cấu tổ chức làng bản đề tài làm nổi bật được tính cấu kết cộng đồng của cư dân, sự gắn bó tương trợ giúp đỡ lẫn nhau thông qua các mối quan hệ giữa con người với con người, giữa con người với môi trường tự nhiên. Đây là một bài học kinh nghiệm quý báu mà chúng ta được tiếp thu, kế thừa và sẽ phát triển trong chiến lược đại đoàn kết dân tộc của Đảng và Nhà nước ta hiện nay. Qua kết quả nghiên cứu mà đề tài đạt được sẽ giúp cho bạn đọc thấy được những nét đẹp truyền thống, nét văn hoá đặc trưng trong văn hoá làng bản của người Tày ở huyện Trùng Khánh. Đề tài: **“Làng bản của người Tày ở huyện Trùng Khánh tỉnh Cao Bằng”** còn là một nguồn tài liệu cho sinh viên các bộ môn khoa học như: Lịch sử địa phương, văn hoá học, dân tộc học...

6. Cấu trúc của đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo, bản đồ, tranh ảnh, phụ lục, đề tài được chia làm 3 chương:

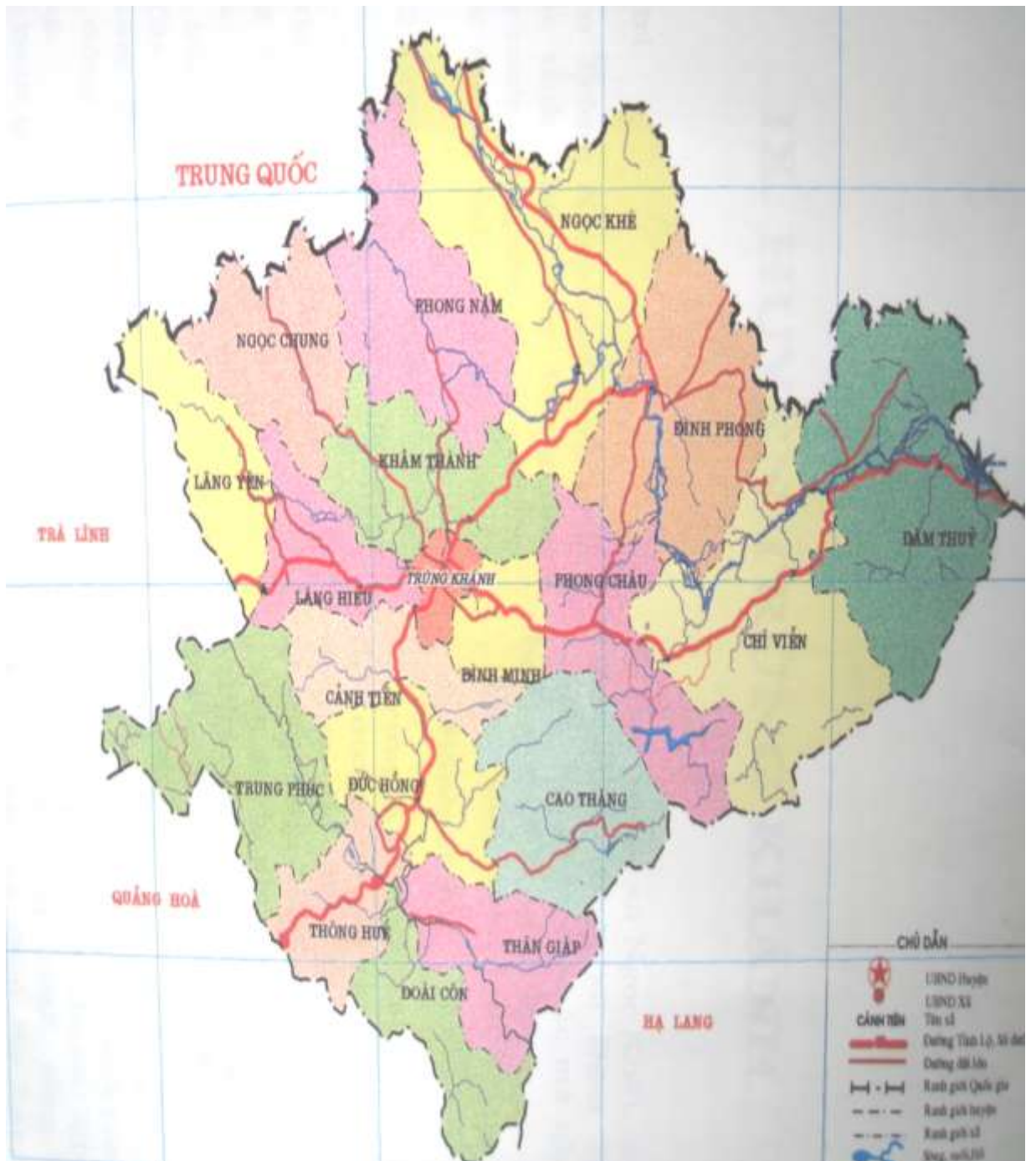
Chương 1: Khái quát về huyện Trùng Khánh, tỉnh Cao Bằng.

Chương 2: Làng bản truyền thống của người Tày ở huyện Trùng Khánh tỉnh Cao Bằng trước cách mạng Tháng Tám (1945)

Chương 3: Những biến đổi dưới xã hội mới của làng bản người Tày ở huyện Trùng Khánh, tỉnh Cao Bằng.

BẢN ĐỒ HÀNH CHÍNH

HUYỆN TRỪNG KHÁNH TỈNH CAO BẰNG

Chương 1

KHÁI QUÁT VỀ HUYỆN TRÙNG KHÁNH, TỈNH CAO BẰNG

1.1. Vị trí, điều kiện tự nhiên

Huyện Trùng Khánh nằm ở phía Đông Bắc tỉnh Cao Bằng cách thị xã 63km, phía Bắc và Đông Bắc giáp huyện Trùng Tây và huyện Đại Tân (thuộc tỉnh Quảng Tây, Trung Quốc). Phía Đông và Đông Nam giáp huyện Hạ Lang. Phía Nam giáp huyện Quảng Uyên. Phía Tây giáp huyện Trà Lĩnh. Theo sách Đại Nam nhất thống chí ghi: “Huyện Thượng Lang cách phủ 81 dặm về phía đông bắc, Đông - Tây cách nhau 109 dặm, Nam - Bắc cách nhau 76 dặm. phía Đông đến địa giới huyện Hạ Lang 79 dặm, phía Tây đến địa giới huyện Quảng Uyên 30 dặm, phía Nam đến địa giới huyện Hạ Lang 33 dặm, phía Bắc đến địa giới châu An Bình nước Thanh 43 dặm” [28, tr. 404-405]

Huyện Trùng Khánh nằm ở độ cao trung bình từ 500- 800m so với mực nước biển, là một huyện miền núi có địa hình tương đối phức tạp bởi nhiều dãy núi cao xen kẽ là những sông suối ngắn, thung lũng hẹp dần từ Tây Bắc xuống đến Đông Nam. Huyện có 3 dạng địa hình chính: dạng đồi, dạng núi vôi và địa hình thung lũng. Dạng đồi có 6 xã hình thành trên đá phiến thạch sét và sa thạch, phân bố ở các xã Đông Nam với độ cao biến động từ 500 - 800 m. Tuy nhiên, vùng này cũng có nơi xen kẽ địa hình Caster. Dạng núi đá vôi, có 11 xã chiếm diện tích khá lớn, phân bố ở các xã phía Bắc và phía Tây Nam của huyện với độ cao trung bình khoảng 700 - 800m, có nhiều hang động, nổi bật là động Ngườm Ngao và xen kẽ một số thung lũng nhỏ hẹp.

Dạng địa hình thung lũng có 3 xã là những dải đất tương đối bằng phẳng, những cánh đồng nhỏ hẹp kéo dài và cao thấp khác nhau, chạy dọc